

УДК 378.091.212:005.963.2–051(477)

ДО ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ШКОЛА ТЬЮТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ» У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Максимов Олександр, доктор педагогічних наук, професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

ORCID: 0000-0002-5055-5667

E-mail: maksymovoleks@ukr.net

У статті розкрито проблему II етапу реалізації науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності» у системі освіти України. У зв'язку зі складністю феномену діагностичні процедури мали комплексний характер і були спрямовані на дослідження всіх складників готовності до впровадження тьюторського супроводу. Так, коефіцієнт самооцінки готовності вчителів та здобувачів вищої освіти до тьюторського супроводу після завершення II етапу науково-педагогічного проєкту суттєво зріс, що свідчить про ефективність впровадження інтерактивних, особистісно-орієнтованих форм і методів науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти в експериментальній групі.

Ключові слова: тьютор, тьюторський супровід, компетентність, методологія, підготовка вчителів, науково-педагогічний проєкт, школа тьюторської майстерності, здобувачі вищої освіти.

TO THE PROBLEM OF IMPLEMENTATION OF THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL PROJECT “SCHOOL OF EXCELLENCE TUTORING” IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF UKRAINE

Maksymov Oleksandr, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University.

E-mail: maksymovoleks@ukr.net

ORCID: 0000-0002-5055-5667

The problem of the second stage of realization of scientific-pedagogical project “School of Excellence Tutor” in the system of education of Ukraine is revealed in the article. According to the Stage II Program, the problem of essential skills of a highly effective tutor in Ukraine is characterized and discussed at the meetings of the methodical council, and departments of experimental educational institutions. In the process of carrying out the project implementation experiment, Centre of Excellence Tutoring at Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University assigned the functional responsibilities between members of the administration and scientific and pedagogical staff of the basic educational establishments on the scientific and pedagogical project “School of Excellence Tutoring”, and approved methodical events for teachers training for the implementation of tasks of the project II stage. Due to the complexity of the phenomenon, the diagnostic procedures were complex and aimed at investigating all components of readiness to introduce tutor support. The quantitative and qualitative indicators, obtained by the results of the ascertainment stage of the pedagogical experiment, led to the conclusion about the uniformity of the levels of teachers' preparation for the introduction of tutor support. It is worthy to note that the novelty of the idea is the theoretical substantiation, development and

experimental testing of the full cycle of the tutor profession, which includes educational and professional training of tutors in institutions of higher education, educational and scientific program for tutors training, certification of professional qualification, and scientific and educational expertise.

The positive dynamics of raising the levels of readiness of teachers and students for tutor profession after the experimental stage depends on the practical realization of knowledge about the specifics of tutoring and on the ongoing professional self-realization of future specialists. Thus, the coefficient of self-esteem of the readiness of teachers and students for tutor support at the beginning of the second (conceptually-diagnostic) stage of the scientific-pedagogical project and after its completion has substantially increased, which testifies to the effectiveness of the implementation of interactive, personally-oriented methodological work of higher education applicants in the experimental group.

Keywords: *tutor, tutor support, competence, methodology, teacher training, scientific and pedagogical project, School of Excellence Tutoring, students.*

Підготовка майбутніх вчителів закладів загальної середньої освіти до впровадження тьюторського супроводу є багатограним процесом, прогнозує оволодіння основами тьюторської майстерності та вможливує реалізацію керівниками інноваційної тьюторської діяльності. Верифікація істинності цього положення становить основне завдання для подальшої роботи в межах проєкту «Школа тьюторської майстерності».

З метою реалізації Концепції науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності», проведення фундаментальних і прикладних досліджень з проблеми професійного тьюторського супроводу, ефективного використання творчого потенціалу науково-педагогічних працівників кафедр у наукових дослідженнях з проблеми тьюторської майстерності та на виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 30.06.2016 р. № 730 «Про проведення всеукраїнського експерименту з впровадження науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності» проводилась дослідно-експериментальна робота на базі закладів вищої освіти (Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Маріупольського державного університету, Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради «Академія неперервної освіти») та закладів загальної середньої освіти Запорізької області.

Розвиток інноваційного мислення та створення культурного простору для виховання особистості за допомогою професійного тьюторського супроводу, який спирається на такі теоретико-методологічні засади філософії, як «дитиноцентризм» та «людиновимірність», передбачає орієнтацію на поєднання мети та засобів їх досягнення, а саме: порівняльного аналізу світових тенденцій становлення і розвитку тьюторської діяльності у різноманітних освітніх системах та забезпечення інноваційних процесів у педагогічній теорії та освітній практиці [1; 9].

Проблема професійної підготовки тьюторів висвітлена в наукових розвідках Н. М. Дем'яненко [2], Т. М. Ковальової [4], О. П. Літовки [5], Н. В. Меркулової [6], Л. Ю. Москальової [7], С. В. Подпльоти [8], А. М. Солоненка [10], О. Степаненко [11] та ін.

Мета статті – висвітлити та проаналізувати результати II (концептуально-діагностичного) етапу всеукраїнського науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності».

Відповідно до плану роботи та програми проведення II (концептуально-діагностичного) етапу було реалізовано наступні завдання: розроблено та теоретично обґрунтовано концептуальну модель впровадження тьюторської діяльності у практику роботи закладу освіти, спрямовану на постійний розвиток учасників освітнього процесу; розроблено навчально-методичні комплекти для учасників проєкту «Школа тьюторської майстерності»; визначено та апробовано практичний досвід тьюторського супроводу; створено освітній контент для педагогів-дослідників (планування заходів щодо навчання та обміну досвідом учасників проєкту) на допомогу вчителям-дослідникам; розроблено методичні рекомендації для педагогів щодо впровадження тьюторського супроводу; розроблено критерії та механізми оцінювання впливу впровадження проєкту «Школа тьюторської майстерності»; створено єдиний ресурсний банк даних як інформаційно-комунікаційну мережу реалізацію проєкту; створено мережу центрів підготовки вчителів щодо впровадження технологій проєкту «Школа тьюторської майстерності»; організовано постійно діючий семінар «Методологічна основа тьюторської діяльності»; створено мережеві інструменти формування освітнього середовища діяльності тьютора; розроблено комплексний моніторинг всіх напрямів науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності»; проведено систематичну діагностику мотивації навчання, самооцінки рівнів рефлексії, креативності та загального творчого розвитку тьюторів в межах проєкту; удосконалено і систематично проведено діагностику динаміки професійної компетентності тьютора і розвитку педагогічних колективів; апробовано в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньої програми «Соціальна робота. Соціальна педагогіка», спеціальності 231 Соціальна робота, навчальну дисципліну «Тьюторська діяльність в світовій освітній системі»; здійснено діагностику та моніторинг виконання програми науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності»; забезпечено оприлюднення реалізації Концепції науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності» через засоби масової інформації та фахові друковані джерела.

У заходах, відповідно до плану роботи II (концептуально-діагностичного) етапу, взяло участь 105 науково-педагогічних працівників, 95 управлінців (керівників закладів загальної середньої освіти та їх заступників) та 240 здобувачів вищої освіти. Педагогічному експериментові передували пілотні дослідження, результати яких дали підстави виокремити його зміст і сформувати експериментальні й контрольні групи.

Для діагностики мотиваційно-цільового рівня готовності вчителів до впровадження тьюторського супроводу застосовано методику вивчення мотивації навчання у закладі вищої освіти Т. І. Ільїної та опитувальник професійних уподобань Л. М. Кабардової. Когнітивний рівень перевірений на основі відібраних методик (О. І. Мармази, Л. В. Васильченко, І. М. Дичківської, Є. М. Павлютенкова) і за допомогою авторських анкет. Для діагностики операційно-діяльнісного рівня використано методики визначення рівня керівника (І. І. Жарікова, Т. Лірі); для діагностики рефлексивно-оцінювального рівня – А. В. Карпова.

У науковій літературі підсумовано, що модель – примірник, який слугує умовним образом (зображення, схема) якогось об'єкта, що зберігає зовнішню схожість і пропорції частин за певної схематизації та умовності засобів зображення. У широкому

тлумаченні термін «модельовання» означає загальний аспект пізнавального процесу. Для того щоб пізнати об'єкт, його необхідно змодельовувати.

Розроблена концептуальна модель формує повне уявлення про підготовку вчителів та здобувачів вищої освіти до впровадження тьюторського супроводу та дає змогу розв'язати проблему цілеспрямованої побудови творчого навчального процесу. Так, професійна підготовка вчителів та здобувачів вищої освіти до впровадження тьюторського супроводу відбуватиметься відповідно до логіки цільового, змістово-операційного та результативного етапів педагогічного процесу. Досягнення мети й виконання задекларованих завдань стають можливими завдяки змістово-операційному блоку, який інтегрує принципи, зміст, організаційно-педагогічні умови, форми та методи підготовки вчителів та науково-педагогічних працівників до впровадження тьюторського супроводу.

На підставі аналізу отриманих емпіричних даних, які характеризують результати впровадження організаційно-педагогічних умов у процес професійної підготовки майбутніх тьюторів, сформульовано низку висновків. Зазначимо, що ефективність проведеної роботи зі створення організаційно-педагогічних умов професійної підготовки вчителів та здобувачів вищої освіти до впровадження тьюторського супроводу підтверджена: позитивною динамікою щодо сформованості мотиваційно-цільового компонента; позитивними якісними показниками сформованості когнітивного компонента; якісними показниками розвитку операційно-діяльничого компонента; позитивними показниками сформованості рефлексивно-оцінювального компонента [3].

Методи математичної статистики доводять, що використання обраного комплексу методів навчання позитивно впливає на підготовку вчителів та здобувачів вищої освіти до тьюторського супроводу. Одержані результати II (концептуально-діагностичного) етапу підтверджують ефективність і доцільність розробленої моделі, дають змогу цілеспрямовано впливати на підвищення рівнів готовності вчителів та здобувачів вищої освіти до впровадження тьюторського супроводу.

Унаслідок аналізу результатів II (концептуально-діагностичного) етапу науково-педагогічного проекту підсумовано, що позитивна динаміка помітна за всіма показниками готовності майбутніх вчителів до впровадження тьюторського супроводу. За результатами дослідження констатовано підвищення рівня сформованості знань, умінь і навичок з тьюторського супроводу в експериментальній групі.

Аналіз результатів II (концептуально-діагностичного) етапу засвідчив, що в експериментальних групах закладів вищої освіти, де проведено цілеспрямовану фахову підготовку майбутніх вчителів до впровадження тьюторської діяльності, показник рівня готовності до названого виду діяльності зріс із низького (59,2 %) до високого (52,4 %) рівня. У контрольних групах слухачів рівень готовності майбутніх вчителів зріс із низького (62,9 %) до середнього (50,7 %).

Узагальнення результатів II (концептуально-діагностичного) етапу послугувало підставою для загального висновку про те, що концептуальна модель впровадження тьюторської діяльності у практику роботи закладу освіти є достатньо ефективною в аспекті формування тьюторської компетентності майбутніх фахівців.

Так, викладачі та аспіранти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького провели методичні семінари для вчителів Василівської гімназії «Сузір'я» на тему «Методологічна основа тьюторської діяльності» (2 листопада 2017 року) та вчителів Мелітопольських гімназій № 9 та № 10

на тему «Практичні аспекти тьюторської діяльності» (18 грудня 2017 року). На семінарах учасники обговорили особливості здійснення тьюторського супроводу у закладах освіти, визначили критерії діагностики сформованості тьюторської майстерності вчителів та ухвалили пропозицій щодо подальшої роботи в рамках проєкту «Школа тьюторської майстерності».

15 грудня 2017 року на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького пройшло робоче засідання учасників науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності», на якому науковий керівник проєкту, професор Л. Ю. Москальова та президент Тьюторської асоціації України, керівник всеукраїнського експерименту «Тьюторство як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті» С. В. Ветров разом з співробітниками університету висвітлювали проблему професійної підготовки тьюторів в Україні, обговорювали шляхи впровадження тьюторства в українську систему освіти та спланували подальше співробітництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та Тьюторської асоціації України.

У рамках Дев'ятої Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2018» (15–17 березня 2018 року) Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького разом з Інститутом модернізації змісту освіти та Тьюторською асоціацією України організували та провели круглий стіл «Тьюторство як стратегічний напрям у самовизначенні суб'єктів культурно-освітнього простору» з метою узгодження розуміння змісту та принципів тьюторства як технології та методології у системі освіти України.

Згодом, 14–15 червня 2018 року на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького Інститут модернізації змісту освіти, Тьюторська асоціація України у партнерстві з Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького, Українським педагогічним клубом провели другу Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Тьюторство в Україні: практики індивідуалізації, педагогічна позиція, затребувана професія». В межах цієї науково-практичної конференції було проведено майстер-клас на тему: «Сучасний вчитель: перехід від соціокультурної до антропологічної парадигми» для визначення пріоритетів та завдань подальшого впровадження тьюторського супроводу в Україні.

Співробітниками Центру тьюторської майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького розроблена сертифікатна програма «Професійна підготовка тьюторів», яка є додатковою освітньою послугою та відіграє важливу роль взаємодії науково-педагогічних працівників, вчителів закладів загальної середньої освіти у процесі формування готовності тьюторів до професійної інноваційної діяльності. Освітня програма спрямована на активізацію фахової підготовки тьюторів шляхом упровадження інноваційних педагогічних технологій. Так, цільова аудиторія сертифікатної програми спрямована на здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітнім ступенем бакалавра, магістра або осіб, які вже мають вищу освіту. Загальна логіка програми відображена в теоретичних і практичних завданнях: засвоєння теоретичних знань, що сприяють упровадженню тьюторської майстерності в закладах освіти України; формування у майбутніх тьюторів педагогічних цінностей, професійного саморозвитку; розвиток компетентності та самореалізації майбутніх тьюторів; формування у тьюторів здібностей виконувати організаційні та виробничі

завдання під час упровадження тьюторської майстерності; розвиток навичок інноваційної та пошуково-дослідницької експериментальної роботи; розроблення та впровадження методичного інструментарію тьюторської діяльності. Основою для опанування матеріалу є активна, систематична, творча, самостійна робота тьюторів, спрямована на осмислення навчальної, наукової та спеціальної літератури з тьюторської майстерності, розв'язання актуальних завдань із навчальних тем програми, написання рефератів, наукових повідомлень.

Зазначимо, що сертифікатна програма «Професійна підготовка тьюторів» запатентована у грудні 2017 року. Апробація програми проходить в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

Отже, формування в Українській державі нових напрямів розвитку освіти пов'язано із новими імпульсами, які диктує громадянське суспільство. У контексті цього запиту тьюторський супровід дасть можливість активізувати внутрішні ресурсні можливості особистості, розвинути її самостійність під час прийняття стратегічно важливих рішень стосовно освітніх, професійних та життєвих проблем.

Для ефективної реалізації III (формульованого) етапу всеукраїнського експерименту з впровадження науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності» передбачається: розробити навчально-методичні комплекти, науково-методичну літературу для учасників проєкту «Школа тьюторської майстерності»; розробити та апробувати навчальні посібники з проблеми тьюторської майстерності; обґрунтувати критеріальну базу для діагностики сформованості тьюторської майстерності; підготувати до друку навчальні посібники, навчально-методичні матеріали щодо методичного забезпечення проєкту «Школа тьюторської майстерності»; розробити методичні рекомендації для педагогів-дослідників; презентувати зміст та результати реалізації проєкту під час науково-методичних заходів; провести оцінювання ефективності апробації експериментальних програм; розробити відповідні рекомендації за аналізом результатів і висновків; організувати та проводити тренінги з педагогічними працівниками навчальних закладів з питань реалізації завдань проєкту; здійснювати діагностику та моніторинг виконання програми інноваційного розвитку «Школа тьюторської майстерності»; проводити систематичне діагностування та анкетування педагогів, вчителів на предмет виявлення професійної компетентності щодо впровадження науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності»; забезпечити оприлюднення реалізації Концепції науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності» у засобах масової інформації та фахових друкованих джерелах; надавати батькам інформацію щодо особливостей навчання дітей в умовах впровадження тьюторського супроводу в закладах загальної середньої освіти; підписати угоду про співпрацю із міжнародними організаціями; здійснювати аналіз, узагальнення та обробку отриманих результатів моніторингу закладів вищої освіти, закладів середньої освіти та управлінських рішень; узагальнити результати експериментальної роботи психологів та педагогів закладів освіти, їх творчих доробок і досягнень; вносити зміни та пропозиції щодо удосконалення нормативної бази відповідно до результатів проєкту; підготувати та провести науково-методичні заходи відповідно до завдань III етапу реалізації науково-педагогічного проєкту; підбити підсумки III (формульованого) етапу дослідження; підготувати звіт про завершення III етапу реалізації мети і завдань науково-педагогічного проєкту «Школа тьюторської майстерності».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко А. М. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії. *Педагогічні науки*. Полтава, 2011. Вип. 2. С. 4–10.
2. Дем'яненко Н. М. Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії. *Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. у-ту імені В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки»*. 2006. № 6(57). С. 72–75.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ, 2004. 352 с.
4. Ковалева Т. М. Основы тьюторского сопровождения в общем образовании. Лекции 1–4. Москва: Педагогический университет «Первое сентября», 2010. 56 с.
5. Літовка О. П. Тьюторство як професійно-педагогічна позиція майбутнього вчителя. *Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх учителів в умовах ступеневої освіти: матеріали регіон. наук.-практ. конф.* Стаханов, 2013. С. 202–208.
6. Меркулова Н. В. Професійна підготовка тьюторів у вищих навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2017. № 54(107). С. 173–177.
7. Москальова Л. Ю. Тьюторський супровід у закладах освіти як стратегія духовно-морального розвитку особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. № 1. С. 114–123.
8. Подпльота С. В. Тьютор як суб'єкт морального виховання студентської молоді. *Науковий часопис НПУ імені М. Д. Драгоманова «Історико-педагогічні студії»*. 2018. № 11–12. С. 170–175.
9. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науков.-метод. посіб. Київ, 2004. 192 с.
10. Солоненко А. М., Познанська О. В., Попелешко Ю. І. Науково-методичний контекст проблеми фахової підготовки тьюторів у системі вищої освіти України. *Наука і освіта*. 2017. № 4. С. 153–159.
11. Степаненко О. Філософські концепції тьюторства в контексті проблем вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 7(81). С. 218–229.

REFERENCES

1. Boiko, A. M. (2011). Tiutor – yakisno vyshcha pedahohichna pozytsiia i novyi prostir dukhovno-moralnoi vziaemodii. *Pedahohichni nauky. Poltava, Issue 2, 4–10* [in Ukrainian].
2. Demianenko, N. M. (2006). Systema tiutorstva: aktualizatsiia retrodosvidu Velykoi Brytanii. *Zb. nauk. prats Poltavskoho derzh. ped. u-tu imeni V. H. Korolenka. Seriia «Pedahohichni nauky», 6(57), 72–75* [in Ukrainian].
3. Dychkivska, I. M. (2004). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii. Kyiv [in Ukrainian].
4. Kovaleva, T. M. (2010). Osnovy t'yutorskogo soprovozhdeniya v obshchem obrazovanii. Lektsii 1–4. Moskva: Pedagogicheskiy universitet «Pervoye sentyabrya» [in Russian].
5. Litovka, O. P. (2013). Tiutorstvo yak profesiino-pedahohichna pozytsiia maibutnoho vchytelia. *Suchasni pedahohichni tekhnolohii pidhotovky maibutnikh uchyteliv v umovakh stupenevoi osvity: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Stakhanov, 202–208 [in Ukrainian].
6. Merkulova, N. V. (2017). Profesiina pidhotovka tiutoriv u vyshchikh navchalnykh zakladakh. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh, 54(107), 173–177* [in Ukrainian].
7. Moskalova, L. Yu. (2019). Tiutorskyi suprovod u zakladakh osvity yak stratehiia dukhovno-moralnoho rozvytku osobystosti. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka, 1, 114–123* [in Ukrainian].
8. Podplota, S. V. (2018). Tiutor yak subiekt moralnoho vykhovannia studentskoi molodi. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. D. Drahomanova «Istoryko-pedahohichni studii», 11–12, 170–175* [in Ukrainian].
9. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. (2004). Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia. Kyiv [in Ukrainian].
10. Solonenko, A. M., Poznanska, O. V., Popeleshko, Yu. I. (2017). Naukovo-metodychnyi kontekst problemy fakhovoi pidhototvky tiutoriv u systemi vyshchoi osvity Ukrainy. *Nauka i osvita, 4, 153–159* [in Ukrainian].
11. Stepanenko, O. (2018). Filososfski kontseptsii tiutorstva v konteksti problem vyshchoi osvity. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii, 7(81), 218–229* [in Ukrainian].